

**XALQARO MAKTABLAR TAJRIBASI ASOSIDA MENEJMENT
MODELLARINI MILLIY TIZIMGA INTEGRATSIYALASH**

Ashirov Said Anorboyevich

*Ixtisoslashtirilgan, ijod va sport maktablari faoliyatini muvofiqlashtirish
boshqarmasi boshlig'i*

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimida maktab direktorlarini tayyorlash dasturlarining dolzarbligi, mavjud muammolari va takomillashtirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Tadqiqotlarda malakali direktorlarning o'quvchilar yutuqlariga sezilarli ta'sir ko'rsatishi ilmiy asosda yoritilgan. Amaldagi tayyorgarlik dasturlarida uchraydigan asosiy kamchiliklar — tanlov jarayonidagi zaiflik, nazariya va amaliyot o'rtasidagi uyg'unlik hamda dastur mazmunining zamon talablari bilan mos kelmasligi — batafsil ko'rib chiqilgan. Muallif zamonaviy texnologiyalar, jumladan, 360° video vositalari, kattalar ta'limi nazariyasi va tengdoshlar bilan o'rganish metodlarini qo'llash orqali direktorlar tayyorlash sifatini oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar bergan. Xulosa qismida kompetensiya asoslari, nazariy tayyorgarlik, amaliyot va haqiqiy faoliyatni uyg'unlashtirish zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: maktab direktori, tayyorgarlik dasturi, ta'lim sifati, zamonaviy texnologiyalar, rahbarlik salohiyati, amaliyot, kattalar ta'limi, 360° video.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida maktab direktorlari o'quvchilarning yutuqlariga bevosita ta'sir ko'rsatadigan muhim shaxslar hisoblanadi. Ular maktab jamoasini tashkil etish, o'qituvchilarning motivatsiyasi va malakasini oshirish, shuningdek, ish muhitini yaxshilash bilan shug'ullanadilar. COVID-19 pandemiyasi davrida ularning roli yanada muhim bo'lib qoldi, chunki ular ta'lim jarayonini davom

ettirish, aloqa liniyalarini ochiq saqlash va baholash tizimini rivojlantirishda yetakchilik qildilar.

Biroq, ko'plab mamlakatlar tajribasiga ko'ra, ba'zi direktorlar hech qachon rasmiy tayyorgarlik ko'rmagan yoki professional rivojlanish dasturlarida shaxsiy va professional muammolarga duch kelgan. Bugungi kunda maktab direktorining vazifasi tobora murakkablashib bormoqda - ortib borayotgan bosim, mas'uliyat va nazorat tufayli.

Maktab direktorlarining o'quvchi yutuqlariga ta'siri

Tadqiqotlar ko'rsatadiki, malakali direktorlar tomonidan boshqariladigan maktablarda o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlari sezilarli darajada yaxshilanadi. Masalan, Branch va hamkasblarining (2013) o'tkazgan keng qamrovli tadqiqoti shuni ko'rsatdiki, samarali direktorlar bir o'quv yili davomida o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini ikki oydan yetti oygacha oshirishi mumkin.

Leithwood va hamkasblari (2020) maktab rahbariyatini sinf darsidan va o'qituvchilar sifatidan keyin o'quvchi yutuqlariga eng ko'p ta'sir ko'rsatuvchi omil deb topdilar. Bundan tashqari, hatto sinf darslari va o'qituvchilar sifati ham maktab direktorlarining ish faoliyatiga bog'liq.

Sifatli tayyorgarlik va professional rivojlanish direktorlarga quyidagi yo'nalishlarda yordam beradi:

- I. O'qituvchilar sifatini rivojlantirish
- II. Maktabning strategik resurslarini samarali boshqarish
- III. Tashqi hamkorlar bilan ishlash

Tayyorgarlik dasturlarining asosiy muammolari

1. Tanlov jarayonidagi kamchiliklar

✓ Ko'pgina dasturlarda samarali tanlov tizimi mavjud emas, natijada deyarli barcha ariza beruvchilar qabul qilinadi. Ushbu yondashuv quyidagi muammolarga olib keladi:

- ✓ Nomzodlarning rahbarlik salohiyati to'g'ri baholanmaydi

- ✓ Faqat ta'lim ma'lumotlari asosida tanlov qilinadi
- ✓ O'qituvchilar bilan ishlash qobiliyati, qiyin muhitda ishlash malakasi e'tiborga olinmaydi

2. Nazariya va amaliyot o'rtasidagi uyg'unlik

Dasturlarda nazariy bilimlar bilan amaliy ko'nikmalar o'rtasida bog'liqlik etarli emas:

- ✓ O'quv dasturlari direktorlarning haqiqiy ish vazifalarini hisobga olmaydi
- ✓ Amaliyot (stajirovka) dasturning boshqa qismlari bilan yetarli darajada bog'lanmagan
- ✓ Kuzatish va keyingi yordam tizimi yo'q

3. Dastur mazmunining nomuvofiqligi

Ba'zi muhim yo'nalishlar dasturlarda etarli darajada yoritilmaydi:

- ✓ Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari
- ✓ Sinf boshqaruvi
- ✓ Baholash usullari
- ✓ Tadqiqot ishi metodlari

Takomillashtirish imkoniyatlari

1. Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish

360° video texnologiyasi maktab direktorlari tayyorlashda katta imkoniyatlarga ega:

- a) Virtual amaliyot imkoniyatini beradi
- b) Real vaziyatlardagi qaror qabul qilish malakasini rivojlantiradi
- c) Xavfsiz muhitda turli vaziyatlarni mashq qilish imkonini yaratadi

2. Kattalar ta'limi nazariyasini qo'llash

Samarali dasturlar quyidagi tamoyillarga asoslanishi kerak:

- A. Nazariy va amaliy tayyorgarlikning uyg'unligi
- B. Haqiqiy professional vazifalarni hisobga olish
- c. Davomiy rivojlanish imkoniyati

3. Tengdoshlar bilan o'rganish

Tengdoshlar bilan hamkorlik quyidagi afzalliklarga ega:

- a. Turli kontekstlardan tajriba almashish
- b. Haqiqiy muammolarni birgalikda yechish
- c. O'zaro qo'llab-quvvatlash muhitini yaratish

Tavsiyalar

Maktab direktorlari tayyorlash dasturlarini yaxshilash uchun quyidagi choralar taklif etiladi:

Tanlov jarayonini takomillashtirish:

- I. Qat'iy tanlov mezonlarini belgilash
- II. Rahbarlik salohiyatini baholash
- III. Ta'lim sifatini yaxshilashga sodiqlikni tekshirish

Dastur mazmunini modernizatsiya qilish:

1. Zamonaviy maktab rahbarining vazifalariga mos keluvchi modullarni kiritish
2. Nazariya va amaliyot o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlash
3. Texnologik va pedagogik bilimlarni integratsiya qilish

Amaliyot dasturini rivojlantirish:

4. Haqiqiy maktab muhitida ko'proq amaliy mashg'ulotlar o'tkazish
5. 360° texnologiyasi yordamida virtual amaliyot imkoniyatlarini yaratish
6. Tayyorgarlik muassasalari va maktablar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish

XULOSA

Maktab direktorlarini sifatli tayyorlash zamonaviy ta'lim tizimining muhim talabi hisoblanadi. Tadqiqotlar ko'rsatganidek, yaxshi tayyorlangan direktorlar o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadilar.

Ammo mavjud dasturlar qator kamchiliklarga ega: tanlov jarayonidagi zaiflik, nazariya va amaliyot o'rtasidagi uyg'unsizlik, dastur mazmunining nomuvofiqligi. Bu muammolarni hal qilish uchun zamonaviy texnologiyalar,

kattalar ta'limi tamoyillari va tengdoshlar bilan o'rganish usullaridan foydalanish tavsiya etiladi.

Kelajakda maktab direktorlari tayyorlash dasturlarini rivojlantirish uchun quyidagi to'rt muhim elementni uyg'unlashtirish zarur: kompetensiya asoslari, nazariy tayyorgarlik, amaliyot va haqiqiy faoliyat. Bu yondashuv direktorlarning professional malakasini oshirish va natijada ta'lim sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Beatriz, P., Deborah, N., & Hunter, M. (2008). Improving school leadership, volume 1 policy and practice: Policy and practice (Vol. 1). OECD publishing.
2. Branch, G. F., Hanushek, E. A., & Rivkin, S. G. (2013). School leaders' matter. *Education Next*, 13(1), 62–69.
3. Bush, T. (2018). Preparation and induction for school principals: Global perspectives. *Management in Education*, 32(2), 66–71.
4. Bush, T., & Oduro, G. (2006). New principals in Africa: Preparation, induction and practice. *Journal of Educational Administration*, 44, 359–375.
5. Chapman, J. D., & International Institute for Educational Planning. (2005). Recruitment, retention, and development of school principals. *Lenders: International Institute for Educational Planning*.
6. Darling-Hammond, L., LaPointe, M., Meyerson, D., Orr, M. T., & Cohen, C. (2007). Preparing School Leaders for a Changing World: Lessons from Exemplary Leadership Development Programs. *School Leadership Study. Final Report*. Stanford Educational Leadership Institute.
7. Day, C., Gu, Q., & Sammons, P. (2016). The impact of leadership on student outcomes: How successful school leaders use transformational and instructional strategies to make a difference. *Educational Administration Quarterly*, 52(2), 221–258.

8. Drake, T. A. (2022). Learning by Doing: A Daily Life Study of Principal Interns' Leadership Activities during the School Year. *Journal of Research on Leadership Education*, 17(1), 24–54.

9. Ford, T. G., Lavigne, A. L., Fiegner, A. M., & Si, S. (2020). Understanding District Support for Leader Development and Success in the Accountability Era: A Review of the Literature Using Social-Cognitive Theories of Motivation. *Review of Educational Research*, 90, 264–307.